

MĂRCI DE TAXĂ APLICATE PE PIESE DE ARGINTĂRIE

Diana Mihoc Andrásy

Piese de argintărie pe care le putem admira astăzi în colecțiile bisericești sau care sunt încă folosite la oficierea cultului reprezintă doar o mică parte din multitudinea de obiecte care au decorat tezaurele bisericești și laice ale imperiului habsburgic. Același lucru este valabil și pentru provincia imperială a Banatului, din perioada theresiană și iosefină păstrându-se doar o parte infimă a pieselor de cult. Vom încerca să analizăm în cele ce urmează principalele motive care au dus la dispariția obiectelor de metal prețios, dar și modul în care multe tezaure au supraviețuit, în mod aproape miraculos uneori.

Fără îndoială, primul motiv care stă la baza dispariției multor piese de argintărie este dat de însuși materialul prețios în discuție. Argintul, prin calitățile sale, se pretează execuției aproape oricărui tip de obiect de o mărime rezonabilă. Atracția exercitată de argint constă în maleabilitatea sa, metalul putând fi prelucrat, în mod convenabil, în multe forme și decorat în multe stiluri, printr-o varietate de tehnici. În același timp, argintul este tentant pentru cumpărător pentru că, spre deosebire de porțelan și sticlă care se pot sparge, este durabil și solid asigurând astfel o supraviețuire îndelungată a piesei. Fără îndoială însă, atracția veșnică a argintului este dată de valoarea sa de recuperare imediată ca metal în sine. Astfel, pe măsură ce stilurile decorative se succed unul altuia, proprietarul poate modifica piesa ca formă și stil pentru a se încadra modei curente. Mai important însă este faptul că piesele de argintărie pot fi păstrate ca rezervă monetară, permițând o recuperare imediată a unei părți a investiției prin topirea piesei pentru valoarea sa în bani, orice pierdere fiind, în acest fel, limitată la valoarea dată de stilul și calitatea execuției piesei. Prin urmare, în caz de nevoie nu se evita transformarea materialului prețios în bani, aceasta putând fi o explicație posibilă pentru dispariția unor lucrări (Newman 2000:5; Catalog 2003:14).

Reforme religioase din perioada theresiană și iosefină au avut, la rândul lor, un impact nefericit asupra tezaurelor de metal prețios, ducând la distrugerea multor piese. Schimbarea viziunilor, acel *aufklärung* din conducerea imperiului habsburgic adus de schimbul de generații din anul 1740 a influențat în mod direct istoria bisericească și, implicit, arta argintăriei. Atmosfera de victorie din perioada împăratului Carol al VI-lea se va încheia odată cu moartea sa. Era nevoie de reforme rapide și drastice, pentru a îmbunătăți situația în care se afla imperiul austriac, care pierduse legătura din punct de vedere militar, economic, juridic, științific și administrativ cu celelalte state europene.

Prin urmare, una dintre reformele importante luate de împărăteasa Maria Theresia a fost desființarea Societății Iisus în anul 1773. În afara consecințelor pe care această reformă le-a avut pentru cercetare și învățământ, desființarea ordinului iezuit și confiscarea tezaurilor iezuiților a fost o lovitură grea pentru meșterii argintari, iezuiții cheltuind sume mari pentru decorarea bisericilor lor. Mult mai important din perspectiva artei argintăriei a fost faptul că, după desființarea Societății Iisus, tezaurele iezuiților au devenit „tezaur bisericesc mort” și au fost vândute prin licitație, lovitură devastatoare pentru colecțiile bogate de argintărie care au fost vândute sau topite. Procedurile au fost executate de funcționari nepregătiți care evaluau obiectele după valoarea metalului și le vindeau mai departe ca obiecte comune, nefiind interesați de valoarea artistică a pieselor (Catalog 2003:31).

Reforma religioasă din Austria, care avea la bază conceptele jansenismului, cerea înlocuirea vechilor opere de artă cu lucrări simple, pentru a facilita calea spre adevărata credință. Prin urmare, nu este surprinzător faptul că monștranele bogat ornamentate, potirele baroc și alte obiecte folosite la slujbele religioase au devenit victime ale reformei, sperându-se că odată cu golirea bisericilor de aceste obiecte a căror frumusețe îți fura privirile, liturghiile și cântecele simple vor garanta întoarcerea la nucleul credinței. Astfel, în anul 1782, episcopul Hieronymus Colloredo din Salzburg și episcopul Joseph Philipp Spaur din Brixen au cerut eliminarea tuturor decorațiilor din biserici. Prin urmare, o altă parte importantă a tezaurilor bisericești a fost vândută, pierdută, chiar distrusă în acest mod (Catalog 2003:32).

Următoarele victime ale reformei au fost mănăstirile contemplative (cele care nu aveau rol de caritate sau educativ) care au fost declarate inutile de împăratul Iosif al II-lea, urmând secularizarea clădirilor și confiscarea tezaurilor acestora. Și de această dată, multe obiecte de argintărie au fost distruse, în timp ce altele au fost vândute la prețuri derizorii (Catalog 2003:32).

Oricât de destructive au fost aceste măsuri de reformă religioasă pentru tezaurele de metal prețios, nu se compară cu impactul pe care măsurile politice luate de Casa de Habsburg le-au avut asupra acestora. Fără îndoială, distrugerea celei mai importante părți a tezaurilor de argintărie a fost urmarea deciziilor successive privind folosirea metalelor prețioase din colecții private sau bisericești. Aceste măsuri au fost luate pentru a îmbogăți bugetul statului în vederea subvenționării războaielor. De la începutul secolului al XVIII-lea statul austriac începe să se confrunte cu probleme politice și economice care vor afecta în mod direct arta argintăriei. Folosirea metalelor prețioase din colecțiile private sau bisericești devine astfel un lucru obișnuit pentru a subvenționa bugetul statului în caz de război.

Primul împărat care recurge la această metodă a fost Leopold I care a ordonat, în anul 1704, predarea obiectelor de argint de către populație, urmând topirea acestora și achitarea datoriilor produse de războiul cu turcii. Această colectare nu a avut însă în vedere și argintăria bisericească (Catalog 2003:29).

Această primă lovitură dată argintăriei reprezintă doar începutul dezastrului ce va urma. Astfel, la începutul secolului al XIX-lea statul austriac se va confrunta cu mari probleme financiare din cauza războaielor napoleoniene. Când situația bugetului de stat a devenit tot mai precară, împăratul Franz al II-lea a cerut supușilor săi predarea tuturor obiectelor de metal prețios. Acțiunea a avut loc între 1 septembrie 1806 și 31 iulie 1807, perioadă în care toate obiectele de aur și argint, laice sau religioase, au fost predate și topite. Pieseile la care proprietarii nu puteau renunța se puteau răscumpăra prin plata taxei de 12 creițari/*loth* argint și 20 creițari/*loth* aur, lucru documentat prin baterea ștampilei de remarcare – *repunzierungsstempel*. Foarte rar și doar în cazuri excepționale cererea de scutire de plată a taxei era aprobată. Taxa de răscumpărare era foarte mare, astfel încât majoritatea obiectelor de aur și argint au fost transformate în monezi. Toate piesele anterioare anului 1810 reprezintă, prin urmare, piese răscumpărate și ar trebui să aibă una dintre mărcile de remarcare (pentru argint sau pentru aur). Obiectele care nu au ștampilă de remarcare sunt – în cele mai multe cazuri – piese ascunse de proprietarii lor. O altă variantă este că piesele provin din Ungaria sau Slovenia, unde nu se va face remarcarea obiectelor (Reitzner 1952:203; Catalog 2003:29).

Repunzierungsstempel poate apărea pe obiecte în trei variante. Prima dintre ele este ștampila de remarcare mare, pe care apar cifra „12” și o literă. „12” nu reprezintă în acest caz puritatea argintului, ci faptul că s-au plătit – drept răscumpărare – 12 creițari/*loth* argint, în timp ce litera alăturată cifrei reprezintă orașul unde s-a făcut remarcarea obiectului. A doua variantă a ștampilei este cea mijlocie, asemănătoare celei mari, conținând simbolul pentru argint (în locul cifrei) alături de litera pentru oraș, în timp ce ultima variantă, ștampila de remarcare mică, are reprezentată doar litera pentru oraș (Reitzner 1952:203).

Una dintre piesele de argintărie păstrate în Banat este un astfel de obiect răscumpărat în perioada 1806/1807 (fig.1). Este vorba despre un potir franciscan aflat în prezent în colecția Episcopiei Catolice de Timișoara. Talpa potirului și cupa prezintă șase medalioane de email încadrate de volute puternic reliefate, scoici, panglici și spice de grâu. Nodusul piesei nu este cel original, ci unul simplu care, în mod evident, dăunează armoniei generale a piesei. Medalioanele de pe cupă o prezintă pe Fecioara Maria, încadrată de cei doi sfinți ai ordinului: Franziscus de Assisi și Antoniu de Padova cu Iisus în brațe, în timp ce medalioanele de pe talpă redau scene din viața Sfântului Johannes de Capestrano (Roos 1998:150-151). Singura marcă de pe acest potir este „12 · I” (cf. Roos – marca este 18 I și reprezintă marca meșterului argintar. Considerăm că nu poate fi vorba, în acest caz, despre o marcă de meșter, *repunzierungsstempel* fiind vizibilă foarte clar) – reprezentând *repunzierungsstempel* – ștampila de remarcare mare: „12” – reprezentând taxa de răscumpărare de 12 creițari/*loth* argint, iar litera, în acest caz inițială „I” – fiind simbolul orașului Klagenfurt, orașul unde a avut loc acțiunea de remarcare (Reitzner 1952:203). Inscripția în latină de pe talpa potirului,

din păcate destul de neclară, ar putea identifica atât comanditarul cât și meșterul argintar care a executat obiectul: *MAXIMILIAM GABL... 1747... VALENTIN... PUENTIZ... fecit*. Astfel, Maximilian Gabl ar putea fi numele comanditarului sau al donatorului piesei, iar Valentin Pabutiz meșterul care a executat-o.

La numai trei ani de la remarcare, statul austriac, din nou în criză financiară, va recurge încă o dată la aceeași metodă, noua acțiune de colectare a pieselor de argintărie având loc în perioada 1809/1810. De această dată s-a cerut predarea tuturor obiectelor de argint: tezaure laice sau bisericești. Aurul nu s-a avut în vedere, el devenind după prima predare aproape inexistent. Excepție au făcut doar obiectele liturgice necesare desfășurării slujbei religioase: cupa și patena potirelor și ciboriilor și lunula monștrănelor. Și de această dată, au scăpat de la topire doar piesele răscumpărate. Mai mult, au intrat în atenția autorităților și piesele care au fost răscumpărate o dată în perioada 1806/1807, deoarece în ultimii ani de război nu s-au produs aproape deloc obiecte de argintărie. Pe obiectele răscumpărate s-a bătut ștampila de eliberare, *befreiungsstempel (freistempel)*. Marca de răscumpărare conținea literele „FR” – *frei von der Einschmelzung* – liber de la topire, uneori încadrate de literele „NS” – *Not- Stempel* – marcă de necesitate. Taxa de răscumpărare care trebuia plătită era mult mai mare de aceasta dată, iar excepții nu se făceau aproape deloc. Piesele executate în anul 1810 au deja aplicată, desigur după plățirea taxei de răscumpărare, și *befreiungsstempel*. Topirea pieselor de argintărie s-a dovedit, o dată în plus, inutilă, criza financiară a statului austriac nefiind ameliorată deloc în urma acestor măsuri (Reitzner 1952:205; Catalog 2003:30).

În perioada cuprinsă între anii 1810 și 1824 în loc de *repunzierungsstempel* se bate pe obiectele răscumpărate *taxstempel*, ștampila de taxă. Marca de taxă pentru obiecte mari conține literele „TF” – *taxe bezahlt-frei* – taxă plătită liber, alături de litera pentru oraș, în timp ce *taxstempel* pentru obiecte mici are bătute doar literele „TF”. Taxa era, și în acest caz, de 12 creițari/*loth* argint. Piesele de argintărie executate după anul 1810 ar trebui să prezinte și *taxstempel* (Reitzner 1952:206), desigur în cazul în care nu vorbim despre obiectele ascunse.

Biserica sârbească din Timișoara-Fabric păstrează în colecția sa o cruce pe care apare o asemenea ștampilă de taxă (fig.2). Talpa ovală a crucii și nodusul său în formă de vas sunt decorate cu volute și scoici, iar crucea de lemn sculptată miniatural cu scene din ciclul hristologic este înconjurată de volute din pietre de diferite culori și mărginită de o coroană de raze care închide suprafața de reprezentare. Crucea este executată la Viena, marca de probă fiind aplicată chiar pe marginea tălpii, fiind vizibilă o singură cifră. Piesa este marcată cu marca meșterului argintar Johann Karl Retzer, în activitate între anii 1802-1827 (Reitzner 1952: 198 cat. 1057). Alături de aceste mărci piesa mai prezintă literele „ATF” – *taxstempel*, ștampila de taxă, în acest caz ștampila de taxă pentru obiecte mari. Taxa era, ca și în cazul ștampilei de remarcare, *repunzierungsstempel*, de 12 creițari/*loth* argint. Litera „A” este litera pentru oraș, în

acest caz Viena, iar grupul de litere „TF” înseamnă *taxe bezahlt-frei* – taxă plătită liber (Reitzner 1952:206). Aceste informații ne permit o datare aproximativă a piesei între 1811-1819, luând în considerare singura cifră vizibilă pe marca de probă (1 – în poziția zecilor) precum și faptul că *taxsstempel* se bate pe obiecte începând cu anul 1810.

În cazul în care proprietarii doreau să răscumpere un anumit obiect, însă nu dispuneau de banii necesari, piesa era depozitată până se adunau banii de răscumpărare, lucru documentat prin baterea ștampilei de înmagazinare – *vorratstempel*. Marca conține literele „VR” și este bătută pe obiecte în perioada cuprinsă între anii 1807-1824 (Reitzner 1952:205).

O candelă aflată în colecția de argintărie a Episcopiei Sârbești de Timișoara ne oferă posibilitatea analizării unei piese care are aplicată o asemenea ștampilă de înmagazinare (fig.3). Candelă este decorată cu ornamente fitomorfe, medalioane de trandafiri încadrate de vrejuri de frunze traforate, margarete, lalele, precum și limbi de flăcări. Meșterul argintar care execută piesa este Michael Wiener, activ între anii 1817-1853 (Reitzner 1952:208 cat.1167). Ștampilă de înmagazinare – *vorratstempel* – bătută pe piesă indică faptul că aceasta a fost depozitată până când proprietarul a avut bani să o răscumpere. Cunoscând faptul că *vorratstempel* apare pe piesele din perioada cuprinsă între 1807-1824, putem data obiectul în acest interval.

În mod sigur, valoarea obiectelor de aur și argint pe care le putem admira astăzi sporește considerabil și datorită faptului că ele au supraviețuit atât tentației reprezentate de valorificarea lor imediată în caz de nevoie dar, mai ales, perioadelor succesive de distrugere a tezaurilor de metal prețios: 1806/1807 și 1809/1810. Este indiscutabil faptul că marea majoritate a argintăriei laice a fost sacrificată în timpul acestor perioade. Cu toate acestea, o parte a tezaurilor bisericești a rămas, în mod aproape miraculos, neatinsă. Nu mai este relevantă motivația care a stat la baza acestui lucru, pietate religioasă, respect față de tradiție sau față de valoarea artistică a pieselor. În mod sigur, fără sacrificiile bănești făcute pentru răscumpărarea obiectelor de argintărie sau fără riscul asumat în cazul ascunderii lor, moștenirea culturală și artistică pe care acestea o reprezintă ar fi fost indiscutabil pierdută.

Bibliografie/Bibliography

**Catalog 2003/
Catalogue 2003**

Kronbichler, Johann, Seipel, Wilfried, (editors), *Glanz des Ewigen. Der Wiener Goldschmied Joseph Moser 1715-1801*, Kunsthistorische Museum, Wien, 2003.

Newman 2000

- Newman, Harold, *An Illustrated Dictionary of Silver ware*, Thames & Hudson Ltd., London, 2000.

Reitzner 1952

- Reitzner. Victor, *Alt-Wien-Lexikon für Österreichische und Süddeutsche Kunst und Kunstgewerbe*. 3. Edelmetalle und deren Punzen, Wien, 1952.

Roos 1998

- Roos, Martin, *Maria-Radna. Ein Wallfahrtsort im Südosten Europas*, Band I, Schnell & Steiner, Regensburg, 1998.

TAX MARKS PUNCHED ON SILVERWORK OBJECTS

Silverwork objects we admire today in the church collections or still used during the sacrament stand for merely a small part of the great amount of pieces that had decorated the clerical and secular treasures of the Habsburg empire. The same thing could be stated for the imperial province of Banat, only a limited number of silverwork objects have been preserved from Mary Theresa and Joseph II's reign. We would like to analyze the main reasons that led to the disappearance of the treasures of precious metal, but also the way in which many of the treasures miraculously survived in some cases.

Most likely the first reason for the lost of many silverwork objects is represented by the very nature of the precious metal. Silver, by its qualities, lends itself to being used to make almost any type of article of reasonable size. Silver's appeal lies in its malleability that is the metal could be conveniently worked into many shapes and decorated in many styles by a variety of techniques. In the same time, silver is tempting to the purchaser for having the advantage – unlike readily breakable ceramic ware and glassware – of being durable and solid, thus ensuring long survival. Its ageless attraction, however, is the instant recoverable value, simply as metal, retained by silver. Consequently, as styles of decoration replace one another, the owner can have the object altered in shape and style to conform to the current vogue. More important, however, the pieces can be held as a monetary reserve, allowing an immediate saving for a part of the investment by having the object melted down for its cash value. Therefore, any loss has been usually limited to the value given by the style and the quality of execution. Thus, the conversion of the precious metal into cash has not been avoided, whenever the case, offering a possible explanation for the destruction of some objects (Newman 2000:5; Catalogue 2003: 14).

Furthermore, the religious reforms that took place during the reign of Mary Theresa and Joseph II have had a tragic impact on the treasures of precious metal, resulting in the devastation of a great number of objects. The changing of vision, the so-called *aufklärung*, in the Habsburg empire, brought up by the succession of gen-

erations in the year 1740, directly influenced the history of the Church and, implicitly, the silverwork art. The victory mood of the reign of emperor Carol VI ended with his death. Rapid and radical reforms were needed to improve the situation of the Habsburg empire at the time. Actually, the military, economic, juridical, scientific and administrative connexions between Austria and the other European states have been lost.

That is why one of the major reforms adopted by empress Mary Theresa was the dissolution of Jesus Society in the year 1773. Besides its consequences affecting research and learning, the dissolution of the Jesuits and the expropriation of their treasures represented a vital impact felt by the silversmiths, for the Jesuits have been spending generously for adorning their churches. More important regarding the silverwork art was the fact that, after the dissolution, the Jesuit treasures were thought of as “dead church treasure” being sold in auction. This was definitely a devastating repercussion for the considerable silverwork collections sold or melted down. The procedures were performed by untrained clerks who evaluated the objects according to the value of the metal, selling them as common pieces, regardless of their artistic values (Catalogue 2003:31).

Religious reform in Austria, based on Cornelius Jansens’s concepts called for a replacement of the antique works of art with simple pieces in order to facilitate the path towards real faith. Therefore, it is not surprising that richly decorated monstrances, baroque chalices and other pieces used during the religious sacrament have become victims of the reform. A return to core of the faith was intended with the aid of simple sermons and songs. Hence, it was necessary to clear away those object whose beauty might corrupt the faithful and, as a result, bishops Hieronymus Colloredo of Salzburg and Joseph Philipp Spaur of Brixen demanded – in 1782 – for all ornaments to be removed from the churches. By doing this another important part of the Church treasures has been sold, lost or even eradicated (Catalogue 2003:32).

The contemplative monasteries (those having no charity or education purpose) were to be the next victims of the reform, being declared ineffective by the emperor Joseph II and having their buildings secularized and their treasures confiscated. A great amount of silverwork was, therefore, destroyed in the process while other objects were sold at derisory prices (Catalogue 2003:32).

Political decisions adopted by the House of Habsburg have had a far more decisive impact on the treasures of precious metal, as compared to the religious reforms. Nevertheless, the lost of vast majority of silverwork was a consequence of the successive decisions regarding the use of private or clerical collections of precious metals. The decision has been considered for having supplemented the state’s budget in case of war. Starting with the beginning of the 18th century Austria was confronted with political and economical crises, directly affecting the silverwork art. Accordingly, the use of precious metals from private or clerical collections has become a customary method intended to support the state’s budget.

The first emperor to use this method was Leopold I who ordered, in 1704, the private silverwork objects to be taken away and melted down for paying the deficits made by the war against the Turks. Clerical silverwork was not taken into consideration on this occasion (Catalogue 2003:29).

This resolution stands only at the beginning of the disaster to follow. Therefore, at the beginning of the 19th century Austria faced major financial difficulties due to Napoleon and the wars against him. When the budget's status became more delicate emperor Franz II demanded all precious metals to be given out. The action took place between 1 September 1806 and 31 July 1807, when all objects made of gold and silver, lay or clerical, were grasped and melted down. The possibility of compensation existed for pieces their owners could not renounce to. So, a tax of 12 *kreuzern*/silver *loth* and 20 *kreuzern*/gold *loth* had to be paid in order to save an object, tax documented by the mark of re-punching – *repunzierungsstempel*. A tax-free claim has been barely granted and only for special cases. The compensation tax was very high that is why most gold and silver objects were transformed into coins. Until the year 1810 all pieces represented freed objects and should display a compensation mark (for silver or gold). Objects with no mark of re-punching represent, in most cases, objects hidden by their owners or objects made in Hungary or Slovenia, places where re-punching did not take place (Reitzner 1952:203; Catalogue 2003:29).

The mark of re-punching has been displayed in three different variants on objects. The first one is the big re-punching mark containing the figure “12” and a letter. “12” does not stand here for the purity of the silver but for the compensation tax paid: 12 *kreuzern*/ silver *loth*, while the letter nearby represents the city where the re-punching has actually taken place. The second variant of the mark is the middle one, similar to the big sample, bearing the symbol for silver (replacing the figure) and the letter standing for the city. Finally, the last type is the small re-punching mark, displaying only the letter for the city (Reitzner 1952:203).

One of the silver objects preserved in the province of Banat represents such a rescued object of the period 1806/1807 (fig.1). It is a Franciscan chalice presently exhibited in Timișoara in the collection of the Catholic Episcopate. The foot and the bowl of the chalice display six enamel medallions framed by strong volutes, shells, ribbons and sheaves of wheat. The node is, obviously, a later replacement of the original thus affecting the harmony of the entire creation. The medallions on the bowl presents the Virgin surrounded by the two saints of the Franciscan Society: Francis of Assisi and Anthony of Padua carrying Jesus, while the medallions on the foot exhibit scenes of Saint John of Capistrano's life (Roos 1998:150-151). The only mark punched on the chalice is “12 * I” (according to Roos – the mark is 18 I and represents the master's mark. We do not agree with this point of view, the mark of re-punching being clearly observable on the object) – representing *repunzierungsstempel* – the big re-punching mark: “12” – standing for the compensation tax of 12 *kreuzern*/ silver *loth*,

the letter “I” – being the symbol of Klagenfurt. the city where the re-punching took place (Reitzner 1952:203). The Latin inscription on the foot, hardly legible, could identify both the commissioner and the silversmith: *MAXIMILIAM GABL ... 1747 ... VALENTIN ... PUENTIZ ... fecit.*

In this case, Maximilian Gabl could be the name of the commissioner or the donor, while Valentin Puentiz the name of the master who created the object.

Three years after the re-punching action, Austria – confronted with a new financial crises – made use of the same method. The new gathering of the silverwork objects took place between 1809 and 1810. All pieces were aimed at this time, both lay and clerical treasures. Liturgical objects required for religious sacrament were the only ones to be saved: bowl and paten of chalices and ciboria and lunule of monstrances. Compensated pieces were the only ones to escape the melting down that followed. More than that, objects already freed in the period 1806/1807 were once more considered, for silverwork had been barely made during the last years of war. The exemption mark, *befreiungsstempel* (*freistempel*) was punched on the compensated pieces. The exemption mark has exhibited the letters “FR” – *frei von der Einschmelzung* – free from melting, sometimes framed by the letters “NS” – *Not Stempel* – necessity mark. The compensation tax was even higher this time, exceptions being even more difficult to be made. Objects created in the year 1810 were already punched with the exemption mark, after the compensation tax being paid. Melting down the silverwork objects has been proved to be, once again, futile for the financial problems of the Austrian state were still acute (Reitzner 1952:205; Catalogue 2003:30).

Another mark, the tax mark – *taxstempel* – was punched on the silverwork objects between 1810 and 1824, mark that stands for the previously *repunzierungsstempel*. The tax mark for big objects displays the letters “TF” – *taxe bezahlt-frei* – free paid tax, and the letter indicating the city, while the tax mark for small objects contains only the letters “TF”. The tax to be paid was the same: 12 *kreuzern/silver loth*. Starting with the year 1810 silverwork pieces should have a *taxstempel* punched on them (Reitzner 1952:206) except the case of hidden objects.

The Serbian church of Timișora-Fabric preserves in its collection a cross exhibiting a tax mark (fig.2). The oval foot and the vase-shaped node are decorated with volutes and shells, while the wooden cross is sculpted with scenes from Christ's life, framed by volutes set with coloured stones and encircled by a crown of rays closing the expositorium. The cross was made in Vienna, the hallmark being punched exactly on the rim of the foot, only one figure being preserved. The object has been punched with Johann Karl Retzer's master mark, active between 1802-1827 (Reitzner 1952:198 cat.1057). The cross also have a third mark: “ATF” – *taxstempel*, the tax mark, in this case the tax for big objects. The tax was 12 *kreuzern/silver loth*. The letter “A” stands for the city, Vienna in this case, while the other two letters “TF” mean *taxe bezahlt-frei* that is free paid tax (Reitzner 1952:206). These information

indicate the period between 1811-1819 as the approximate date of execution, considering both the only figure visible on the hallmark (1 – standing in the position of the tenths) and the fact that tax mark was punched on the objects starting with the year 1810.

In the case the owners wanted a certain object to be saved from melting down but they did not possess the money for the compensation tax, the piece was deposited till the tax had been paid. A mark has been punched in this case on the object, the so-called depositing mark – *vorratsstempel*. The mark displays the letters “VR” and was punched on the silverwork pieces between 1807-1824 (Reitzner 1952:205).

A votive light burner exhibited in the collection of the Serbian Episcopate of Timișoara offers us the possibility of analysing an object that displays a depositing mark (fig.3). The candle is decorated with vegetal motifs, medallions of roses encircled by creeping stalks of fretted leaves, daisies, tulips and flames. The master who realized the piece is Michael Wiener, active between 1817-1853 (Reitzner 1952:208 cat 1167). The depositing mark – *vorratsstempel* – indicates that the object was deposited until the owner paid the compensation tax for it. Considering the fact that *vorratsstempel* was punched on the objects between 1807-1824 we could date the piece in this period.

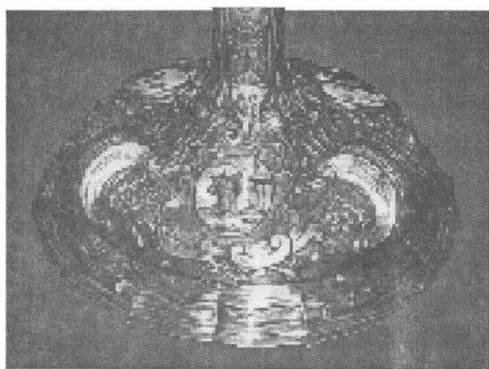
It is certain that the value of the silverwork objects we could admire nowadays is considerably intensified for having survived both the temptation of their immediate cash conversion, whenever the case, and especially the successive periods of destruction suffered by the treasures of precious metal: 1806/1807 and 1809/1810. There is no doubt that the vast majority of the lay silverwork was lost during these periods. Still, a part of the clerical treasures remained almost miraculously intact. The motivation for this miracle is now irrelevant, whether religious piety, respect for tradition or for the artistic value of the objects. Definitely, without the compensation taxes paid for exempting the silverwork pieces or without the risk taken in the case of hiding them, the cultural and artistic legacy represented by those objects would have been vanished for ever.

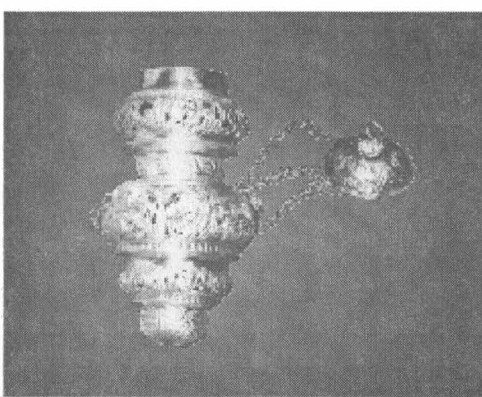
Fig.1 - Potir cu șampilă de remarcare
Chalice with re-punching mark

Fig.2 - Cruce cu șampilă de taxă
Cross with tax mark

Fig.1/Detailiu
Detail

Fig.3 - Candelă cu șampilă de înmagazinare
Candle with depositing mark